

ANTON DE KOM UNIVERSITEIT VAN SURINAME

Faculteit der Juridische Wetenschappen

HET GEVANGENISWEZEN

GEDETINEERDE VROUWEN EN HET RECHT OP FAMILY LIFE

Thesis ter verkrijging van de graad Bachelor of Laws (LLB)

Bachelor Opleiding Rechten
Afina Ardina Edenburg
Begeleider: Mr. J. Kasdipowidjojo
Paramaribo, 2 november 2021

Voorwoord

De voorliggende thesis is geschreven als sluitstuk van de bacheloropleiding Rechten aan de Faculteit der Juridische Wetenschappen (FJW) van de Anton de Kom Universiteit van Suriname (AdeKUS). Het onderwerp is: ‘Het gevangeniswezen’ met als ondertitel ‘Gedetineerde vrouwen en het recht op family life’.

De aanleiding tot het verrichten van dit onderzoek werd gedreven door mijn diepe interesse in het recht op familie- en gezinsleven van gedetineerde vrouwen in Suriname. Ik heb mij altijd afgevraagd hoe vrouwen het leven in de gevangenis ervaren nadat ze hun familie en kinderen voor korte of langere tijd hebben moeten verlaten. Het lijkt mij wel een nare ervaring.

Het schrijven van deze scriptie was voor mij een grote uitdaging, vanwege het feit dat er weinig Surinaamse literatuur te vinden was over dit onderwerp en zeker de vele momenten dat ik mijterneergeslagen voelde en die de voortgang van dit verslag hebben gestagneerd.

Deze verhandeling is tot stand kunnen komen door de vele steun en hulp die ik heb gekregen. Graag wil ik mijn dank betuigen aan allen die mij hierbij hun medewerking hebben verleend. Allereerst bedank ik mijn begeleider Mr. J. Kasdipowidjojo voor zijn bereidheid om mij bij dit project te ondersteunen en begeleiden. Een woord van dank is alleszins op zijn plaats aan het adres van de vrouwen in de Penitentiare Inrichting Santo Boma, voor hun bereidwilligheid om open en eerlijk hun meningen en bevindingen over hun verblijf in deze strafinrichting te delen betreffende dit onderwerp. Zonder hun medewerking had het praktijkgedeelte van mijn onderzoek geen kans van slagen gehad en was dit probleem nooit zo hartgrondig tot mij doorgedrongen. Verder bedank ik een ieder die op elk indirecte wijze mij heeft ondersteund dit traject succesvol af te ronden.

En als laatste maar zeker niet minst belangrijke, een *thank you note* aan de heer George Orie, voor de consciëntieuze wijze waarop hij mijn werkstuk heeft gecorrigeerd en geredigeerd, waardoor het ongetwijfeld aan leesbaarheid heeft gewonnen.

Afina Edenburg

Paramaribo, 30 september 2020

Inhoudsopgave

Inleiding	1
1. Het recht op familie- en gezinsleven.....	6
1.1. Rechtsbronnen.....	6
1.2. Toepassingsgebied	8
1.3. Family life	8
1.4. Het arrest- Marckx	9
1.5. ‘Family life’ gedetineerde vrouwen met kinderen.....	10
1.6. Het belang van het kind	11
2. Penitentiaire wet- en regelgeving.....	13
2.1. Grondslag.....	13
2.2. Wet Penitentiaire Inrichtingen en Huizen van Bewaring	14
2.2.1. Huizen van Bewaring en Penitentiaire Inrichtingen	14
2.2.2. Differentiatiestelsel	14
2.2.3. Arbeid en andere activiteiten	15
2.2.4. Gezondheidszorg.....	15
2.3. Penitentiair Besluit.....	16
2.3.1. Opneming van kinderen.....	18
2.4. Het gevangeniswezen.....	18
2.4.1. Centrale Penitentiaire Inrichting Santo Boma	19
2.4.2. Huishoudelijke reglementen en mensenrechtenschendingen.....	20
3. Analyse van de resultaten.....	22
3.1. Methodische karakterisering.....	22
3.2. Onderzoeksgroep en onderzoeksmethode.....	22
3.3. Analyse van het onderzoek	23
3.4. Leef- en woonomstandigheden	23
3.5. Vrouwen in CPI Santo Boma.....	24
3.6. Gevolgen van detentie.....	25

3.7. Bezoek- en contactregeling.....	25
Conclusie en aanbevelingen	
Bronnenlijst	
Bijlage 1	

Lijst van afkortingen

Art.	Artikel
AVRM	Amerikaans Verdrag voor de Rechten van de Mens
CEDAW	Convention on the Elementation of all form of Discrimination against the Woman. (Verdrag van Belém do Pará)
CPI	Centrale Penitenciaire Inrichting
DNA	De Nationale Assemblee
EHRM	Europees Hof voor de Rechten van de Mens
EVRM	Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens
IVBPR	Internationaal Verdrag inzake Burgerlijke en Politieke Rechten
IVRK	Internationaal Verdrag inzake de rechten van het Kind
JOG	Jeugdafdeling
KAT	Kantoor en arbeidstherapie
KPA	Korps Penitenciaire Ambtenaren
No.	Nummer
OAS	Organisatie van Amerikaanse Staten
PB	Penitentiair Besluit
S.B.	Staatsblad
SMR	Standard Minimum Rules for the treatment of prisoners
UNODC	United Nation Office on Drugs and Crime
VN	Verenigde Naties
WvSR	Wetboek van Strafrecht

Lijst van begrippen

Externe differentiatie	Onder de externe differentiatie wordt verstaan het aanwijzen van aparte afdelingen van de inrichting voor bepaalde categorie gedetineerden.
Interne differentiatie	De Interne differentiatie is de differentiatie die in de inrichting zelf plaatsvindt.
Niet 'notstandfest'	Een niet 'notstandfest' recht kan in geval van oorlog of enig algemeen noodtoestand welke het bestaan van het volk bedreigt, door de overheid tijdelijk of voorlopig opgeschort worden, althans in de mate dat de opschorting strikt vereist is door de omstandigheden van de situatie.
Relatiefrecht	Een relatief recht kan in principe onderworpen worden aan inmengingen of beperkingen, als gevolg waarvan de bescherming met betrekking tot een bepaalde situatie mogelijk niet van toepassing is, omdat de bescherming van een ander belang of recht de toepassing ervan verhindert tenzij deze gerechtvaardigd zijn. Hierbij vindt er belangenafweging plaats tussen twee beschermde belangen of rechten, waarbij de beperking of inmenging slechts mogelijk is met inachtneming van de regels van proportionaliteit en evenredigheid

Inleiding

Uit onderzoek van het Institute for Crime and Justice Policy Research (ICPR) blijkt dat er wereldwijd ongeveer 700.000 vrouwen en meisjes in detentie zijn. Cijfers uit het jaar 2014 tonen aan dat Suriname een totale gevangenispopulatie van 1000 gedetineerden telde. Volgens een telling in 2012 waren er 28 vrouwelijke gedetineerden.¹

Vanwege hun geslacht vormen vrouwen wereldwijd een kwetsbare groep binnen het gevangeniswezen. In veel landen zijn vrouwen de primaire verzorgers van het gezin of alleenstaande moeders. Deze moeders zullen waarschijnlijk wel last hebben van de scheiding met hun gezin en het welzijn van hun kinderen (United Nations Office on Drugs and Crimes, 2014).²

Door gevangenschap verliezen mensen hun recht op vrijheid, maar behouden andere rechten net als alle andere mensen. Een van de belangrijkste hiervan is het recht op familie- en gezinsleven.

Het is een recht van zowel de gevangene als van hun familieleden, die niet in de gevangenis zitten.

De overheid is verantwoordelijk voor de verwezenlijking en ontwikkeling van familierelaties.³

Om ervoor te zorgen dat de principes van non-discriminatie van vrouwen, zoals vereist door internationale instrumenten, worden nageleefd, moeten de instanties die verantwoordelijk zijn voor het beheer van vrouwengevangenen niet alleen handelen in overeenstemming met de Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (SMR), maar zich ook laten leiden door andere normen, waaronder:

- het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten (IVBPR);
- het Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten (ECOSOC);
- Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen (CEDAW);
- de Verklaring inzake de uitbanning van geweld tegen vrouwen, en
- het Verdrag inzake de rechten van het kind (United Nations Office on Drugs and Crimes, 2014).⁴

¹ <https://www.prisonstudies.org/country/suriname>, 7 augustus 2020

² Atabay 2014, p. 17.

³ Fair & Coyle 2018, p. 103.

⁴ Atabay 2014, p.24.

Alhoewel Suriname een aantal van deze verdragen heeft geratificeerd, vinden er nog steeds mensenrechten schendingen plaats in het gevangeniswezen.

In 1976 heeft Suriname het BUPO-verdrag geratificeerd. Dit verdrag bevat 53 artikelen, waaronder artikel 17 het recht op familie- en gezinsleven garandeert. Voor de harmonisatie van de nationale wetgeving met het BUPO-verdrag zijn er diverse aanpassingen gepleegd om in de Surinaamse context het recht op familie- en gezinsleven te waarborgen. Zo is het recht op familie- en gezinslevens in het Surinaams personen- en familierecht redelijk uitgebreid geregeld in het Surinaams Burgerlijk Wetboek (SBW). Volgens het SBW art. 471 jo. 377 heeft elk kind recht op omgang met haar of zijn ouders, alsook met personen die in nauwe persoonlijke betrekkingen tot hem/haar staan. Volgens artikel 17 BUPO-verdrag heeft een ieder recht op waarborging van hun recht op familie- en gezinsleven. Mijns inziens kan dit recht in geding komen wanneer de ouders, in het bijzonder de verzorgende moeder in detentie wordt geplaatst met de rechten van kinderen. Met de ratificatie van de verschillende verdragen heeft de Surinaamse overheid zowel een wettige als morele plicht om onder andere het recht op familie- en gezinsleven te waarborgen. Ook het recht op familie- en gezinsleven van gedetineerde vrouwen mag hierbij niet vergeten worden. De Nationale Assemblée (DNA) is in 2019 gestart met het herzieningsproces van de penitentiaire wetgeving. Hierbij is onder andere de Wet Delinquentenzorg vervallen, waarna nieuwe wetgeving tot stand is gekomen, namelijk de Wet Penitentiaire Inrichtingen en Huizen van Bewaring. Het initiatief hiertoe werd genomen om, onder andere, de rechtspositie van gedetineerden te verbeteren. Hierbij is het belangrijk om na te gaan of de rechtspositie van gedetineerde vrouwen, in het bijzonder het recht op familie- en gezinsleven in de huidige penitentiaire wetgeving wordt gewaarborgd.

Centrale vraagstelling:

De centrale vraag voor dit onderzoek luidt als volgt:

Wordt er in de penitentiaire wetgeving rekening gehouden met het recht op 'family life' bij de detentie van vrouwen?

Deze hoofdvraag wordt beantwoord aan de hand van de volgende deelvragen.

- *Wat houdt het recht op familie- en gezinsleven in?*

- *Op welke wijze wordt in de literatuur een verband gelegd tussen het recht op familie- en gezinsleven en gedetineerde vrouwen?*
- *Is de opnemng van minderjarige kinderen bij hun moeder in de gevangenis maatschappelijk aanvaard?*
- *In hoeverre biedt de penitentiaire wetgeving waarborging van het recht op 'family life' van gedetineerde vrouwen?*

Afbakening

Het recht op familie- en gezinsleven kan vanuit verschillende invalshoeken bekeken worden en heeft betrekking op de verschillen in relaties die tussen personen kunnen bestaan. Dit onderzoek is specifiek gericht op het recht op familie- en gezinsleven van de gedetineerde vrouwen te Centrale Penitentiaire Inrichting Santo Boma met minderjarige kinderen. De overige relaties die voortvloeien uit het recht op familieleven worden in dit onderzoek passant besproken en onderzocht. In het onderzoek worden de belangen en rechten van kinderen in dergelijke situaties nader onder beschouwing genomen.

Doelstelling

Het doel van deze scriptie is om de rechtspositie van gedetineerde vrouwen in het licht van het recht op familie- en gezinsleven in zowel de penitentiaire wetgeving als het internationaalrecht onder de loep te nemen en te beschrijven. Vervolgens worden de verschillende codificaties geanalyseerd, zodat eventuele aanbevelingen met betrekking tot het recht op family life van gedetineerde vrouwen kunnen worden gedaan. Daarnaast zullen internationaalrechtelijke regelgeving en rechtsspraak op gebied van het onderwerpelijke van toepassing verklaard worden en kunnen dienen als toetsingskader voor de nationale wetgeving. Door middel van dit onderzoek moet duidelijk worden in hoeverre het recht op family life van gedetineerde vrouwen met hun minderjarige kinderen gegarandeerd wordt in de Surinaamse penitentiaire wetgeving.

Wetenschappelijke relevantie

Dit onderzoek is van wetenschappelijk belang, omdat er in Suriname weinig wetenschappelijk of maatschappelijk onderzoek is verricht over het onderwerp. Het kan ook dienen als basis voor nader onderzoek. In het recht op familie- en gezinsleven wordt in Suriname overwegend verband gelegd

met het personen- en familierecht en het internationaal recht. In deze studie wordt een verband gelegd tussen het familieleven en het gevangenschap van vrouwen, terwijl aandacht wordt besteed aan de belangen en gevolgen voor zowel de vrouwen als hun minderjarige kinderen.

Maatschappelijke relevantie

De resultaten van het onderzoek vrouwen in detentie en het recht op family life zijn maatschappelijk relevant, omdat met de hieruit volgende resultaten verbeteringen kunnen worden doorgevoerd waardoor de wet- en regelgeving efficiënter kan werken.

Het verschil met de wetenschappelijke relevantie is te vinden in het feit dat het er niet alleen om gaat dat dit onderzoek de wetenschap vooruithelpt en nieuwe inzichten biedt, maar ook dat beleidsmakers nuttig gebruik kunnen maken van de resultaten. Ook kunnen de resultaten bij kinderrechten vraagstukken meegenomen worden ter behartiging van het belang van het kind in soortgelijke casussen.

Belangrijke artikelen

Om een breder beeld te krijgen over het recht op familie- en gezinsleven wordt verwezen naar de diverse verdragsbepalingen waarin het recht op family life is opgenomen voor het vaststellen van de inhoud, werking en betekenis van dit recht. Deze zijn artikel 8 EVRM met overeenkomstige artikelen 16 UVRM, 17 IVBPR en 11 AVR. Daarnaast wordt het verband gelegd met andere bepalingen in de penitentiaire wetgeving, het personen- en familierecht en de Grondwet om een breder inzicht over de werking van dit recht.

Dataverzameling

Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van een kwalitatieve dataverzamelmethode in de vorm van interviews. Er is gekozen voor het afnemen van interviews, omdat deze methode de onderzoeker de gelegenheid geeft om een diepgaand en achterliggend beeld te krijgen van de individuele ervaringen en meningen van de geïnterviewde. Voor de interviews werd gebruik gemaakt van een semigestructureerde vragenlijst, om meer gedetailleerde informatie te krijgen. Elke respondent kreeg een vragenlijst. Voorafgaand het handmatig invullen van de vragenlijst werd de doelstelling van het onderzoek nader uitgelegd.

De interviews hebben plaatsgevonden in de periode april 2019 in de Centrale Penitentiaire Inrichting Santo Boma. Voor het interview kreeg elke respondent een vragenlijst met open en meerkeuzevragen. Het duurde ongeveer 20 minuten om de vragenlijst in te vullen. Door de antwoorden is meer inzicht verkregen in de praktische invulling van het recht op familie- en gezinsleven van gedetineerden in de vrouwengevangenissen.

Leeswijzer

Deze thesis bestaat uit drie hoofdstukken. In hoofdstuk 1 wordt het recht op familie- en gezinsleven geanalyseerd met behulp van bevindingen en theorieën in de literatuur, jurisprudentie en verdragen. Vervolgens wordt in Hoofdstuk 2 de Penitentiaire Wet- en Regelgeving geanalyseerd en wordt het gevangeniswezen kort belicht. In Hoofdstuk 3 worden de onderzoeksresultaten geanalyseerd en omschreven. De thesis wordt afgesloten met een Conclusie en Aanbevelingen ter beantwoording van de hoofdvraag.

1. Het recht op familie- en gezinsleven

In dit hoofdstuk wordt het recht op familieleven op inhoud, werking, toepassing en bescherming geanalyseerd. Daarnaast worden diverse rechtsbronnen belicht, waarbij de nadruk gelegd wordt op de internationale bepalingen over het recht op familie- en gezinsleven in verdragen die Suriname heeft geratificeerd.

1.1. Rechtsbronnen

Het recht op eerbiediging van het familie- en gezinsleven is inherent aan de universele erkenning van het gezin als fundamentele groepseenheid van de samenleving. Dit recht is verankerd in universele en regionale mensenrechteninstrumenten en is van kracht voor alle mensen, ongeacht hun status.⁵ Het recht op familie- en gezinsleven is op grond van Art. 15 EVRM een relatief recht en een niet-notstandfest recht en vloeit onder meer voort uit de volgende bepalingen:

- Artikel 16 van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens 1948 (UVRM),
- Artikel 8 van het Europese Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden 1950 (EVRM),
- Artikelen 17 en 23 van het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten 1966 (IVBPR),
- Artikel 10 van het Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten 1966 (ECOSOC),
- Artikel 17 van het Amerikaans Verdrag inzake de Rechten van de Mens 1969 (IAVRM),
- Artikelen 9, 10 en 22 van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind 1989 (IVRK)

Het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens, is vanaf de onafhankelijkheid van Suriname op 25 november 1975 niet meer geldig in ons land, maar de inhoud van de artikelen komen overeen met corresponderende artikelen van het IVBPR en IAVRM. De door het Europese Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) gegeven uitleg van de artikelen kan een inspirerende werking hebben voor Suriname en de uitspraken van het EHRM worden naar analogie toegepast, aldus

⁵ Atabay 2014, 17.

Memory van Toelichting Boek 1, Surinaams Burgerlijk Wetboek. Art 8. EVRM beschermd onder andere het recht op eerbiediging van het familie - en gezinsleven en luidt als volgt:

‘Art 8. EVRM: Recht op eerbiediging van privé-, familie- en gezinsleven

1. Eenieder heeft recht op respect voor zijn privéleven, zijn familie- en gezinsleven, zijn woning en zijn correspondentie.

Geen inmenging van enig openbaar gezag is toegestaan in de uitoefening van dit recht, dan voor zover bij wet is voorzien en in een democratische samenleving noodzakelijk is in het belang van de nationale veiligheid, de openbare veiligheid of het economisch welzijn van het land, het voorkomen van wanordelijkheden en strafbare feiten, de bescherming van de gezondheid of de goede zeden of voor de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen.’

Het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke rechten (IVBPR ook wel: BUPO-Verdrag genoemd) kwam tot stand op 16 december 1966, waarna Suriname dit verdrag op 28 december 1976 ratificeerde. Ook dit verdrag waarborgt het recht op familie- en gezinsleven in artikel 17 IVBPR.

Het recht op familie- en gezinsleven vindt eveneens haar grondrechtelijke waarborging in artikel 17 lid 1 van de Grondwet van de Republiek Suriname (S.B. 1987 no.116), laatstelijk gewijzigd bij S.B. 1992 no.38.

Alhoewel het recht op familie- en gezinsleven terug te vinden is in de Grondwet van Suriname, is opmerkelijk dat de grondwettelijke bepaling niet zo uitgebreid is als de verdragsrechtelijke bepalingen. Voor een betere interpretatie van dit recht wordt voor dit onderzoek gewerkt met de verdragsrechtelijke bepalingen.

De verschillende verdragen omschrijven het recht op eerbiediging van het familie- en gezinsleven. Ondanks de verschillende beschrijvingen, wordt steeds hetzelfde betoogd. De artikelen geven geen ruime definitie van de begrippen familie of gezin. Op de overheid berust een wettelijke verplichting om het recht op gezinsleven van iedere burger te waarborgen. Anderzijds berust er een verplichting op de staat tot het treffen van maatregelen en voorzieningen, waardoor het familieleven een feitelijke invulling kan krijgen.

1.2. Toepassingsgebied

Volgens het EHRM kan het recht op familie - en gezinsleven beoordeeld worden aan de hand van het beginsel ‘*close personal ties*’ oftewel nauwe persoonlijke betrekkingen tussen personen.

Family life kan zich in de

zin van nauwe persoonlijke betrekkingen ten eerste in de samenlevingsverbanden voordoen, waarbij het gaat om nauwe persoonlijke banden, onderhouden tijdens het samenleven in primair verband. Daarnaast kunnen de persoonlijke betrekkingen zich voordoen in post-samenlevingsverbanden. Hierbij gaat het om nauwe persoonlijke banden die, na de beëindiging van het samenleven in een primair leefverband tussen de ex-leden van dit verband voortbestaan. Verder kunnen persoonlijke banden bestaan uit nauwe persoonlijke banden die voortvloeien uit verwantschapsrelaties.⁶

Het familie- en gezinsleven kan naast relaties tussen ouders onderling en kinderen, ook banden tussen naastenfamilieleden omvatten, bijvoorbeeld relaties tussen grootouders en kleinkinderen, aangezien dergelijke familieleden een aanzienlijke rol kunnen spelen in het familieleven. Zo bepaalt het EHRM in het arrest-Marckx het volgende:

"Family life", within the meaning of Article 8 (art. 8), includes at least the ties between near relatives, for instance those between grandparents and grandchildren, since such relatives may play a considerable part in family life."

1.3. Family life

Het begrip ‘family life’ is een autonoom begrip, dat onafhankelijk van het nationaal recht geïnterpreteerd moet worden, waarbij het dan niet om het gezinsleven de jure, maar de facto gaat.⁷ De ‘family life’ de facto is geen ‘family law’, maar is gericht op de feitelijke relaties die personen hebben tot elkaar. De ‘Family Life’ impliceerde vroeger een legitiem of wettelijk gezin’ zoals huwelijk, wettelijke relaties tussen een man en een vrouw of wettelijke kinderen. Terwijl andere vormen van relaties ook ‘family life’ kunnen veronderstellen zoals de relaties tussen buitenhuwelijkse kinderen en hun biologische ouders, kinderen met adoptieouders of homo-ouders.⁸

⁶ Wolleswinkel 1997, p. 258.

⁷ de Bruijn Lückers 1994, p. 98.

⁸ Kleijkamp 1999, p. 28.

Mijns inziens wordt met het begrip ‘family life’ niet alleen het familieleven bedoeld volgens het personen- en familierecht, maar ook familiezaken zoals afstamming, geboorte, huwelijk, echtscheiding en andere zaken in verband met de hoedanigheid van personen, familiebetrekkingen en bevoegdheden van personen. Afhankelijk van hoe gekeken wordt naar de wettelijke regels en procedures met betrekking tot familiebanden, zouden de werkelijke familierelaties en relaties tussen personen onderling bekeken moeten worden, om na te gaan of er sprake is van hechte persoonlijke verhoudingen en op welke wijze de wet hieraan invulling kan geven.

1.4. Het arrest- Marckx

Het arrest-Marckx is een arrest van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens van 13 juni 1979 in de zaak Marckx tegen België. Alexandra Marckx is het kind van een bewust ongehuwde moeder die bij de geboorte van haar kind tot de ontdekking kwam dat ze het moest erkennen om de afstammingsband wettelijk vast te stellen, terwijl een gehuwde moeder dat niet moest doen. Omdat zij een dergelijke discriminatie onaanvaardbaar vond, maakte zij in naam van haar tien maanden oude baby de zaak in 1974 aanhangig bij de toenmalige Europese Commissie voor de Rechten van de Mens. Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens gaf haar gelijk en oordeelde in 1979 dat de Belgische Staat een einde moest maken aan de discriminatie tussen wat men vroeger natuurlijke en wettige kinderen noemde.

Het arrest-Marckx stelde vast dat de toenmalige Belgische wet met haar onderscheid tussen wettige kinderen en natuurlijke kinderen de artikelen 8 en 14 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens, alsmede het eerste protocol van 20 maart 1952 bij dat verdrag schond.

De wet van 31 maart 1987 tot wijziging van een aantal bepalingen betreffende de afstamming gaf gevolg aan de veroordeling van België door het arrest-Marckx. Zij deed een poging om elke discriminatie af te schaffen tussen kinderen, ongeacht of ze binnen dan wel buiten het huwelijk zijn geboren.

Vóór de implementatie van het Marckx-arrest had ‘family life’ uitsluitend betrekking op bloed- of huwelijksbetrekkingen. In het Marckx-arrest werd ‘family life’ voor het eerst erkent buiten de in de wet geregelde rechtsaangelegenheden en veroorzaakte een omwenteling in het personen- en familierecht. Het EHRM zegt hierover in het Marckx-arrest het volgende:

“Article 8 (art. 8) Thus applies to the "family life" of the "illegitimate" family as it does to that of the "legitimate" family”.

Het Internationaal Hof voor de Rechten van de Mens geeft geen exacte definiëring aan het begrip ‘family life’ gegeven, ter voorkoming dat een specifiek gezinsmodel aangemoedigd wordt.

Het begrip ‘family life’ is complex, aangezien een groot aantal componenten een rol spelen bij de definiëring daarvan.⁹ Het EHRM heeft voor de aanduiding als ‘family life’ de volgende criteria vastgesteld:

- *Biological criterion* (bloedverwantschappen);
- *Legal criterion* (huwelijk, adoptie en samenlevingscontracten), en
- *Social and more emotional criterion* (samenwonen, financiële afhankelijkheid, deelname aan onderwijs en opvoeding van een kind).

Verschillende wetenschappers hebben hun inzichten gegeven over de toepassing en criteria voor ‘family life’ en het recht op familieleven. De diverse opvattingen komen overeen met de criteria en standpunten van het EHRM. Naar mijn mening gaat het bij familieleven en het recht op familie- en gezinsleven om de nauwe persoonlijke relaties van personen, ongeacht hun leefomstandigheden, verwantschapsrelaties, geslacht, woonafstand en andere.

1.5. ‘Family life’ gedetineerde vrouwen met kinderen

De ‘family life’ van ouders, in het bijzonder de vrouw en haar kinderen, moet gerespecteerd worden, ondanks dat zij een strafbaar feit gepleegd hebben en gevangenisstraf uitzitten.

De vraag die gesteld kan worden is of er sprake kan zijn van familieleven bij gedetineerde vrouwen en hun kinderen. Wolleswinkel stelt: Kinderen vormen een deel van het netwerk van een gedetineerde. Bij gedwongen scheidingen kan er zowel sprake zijn van samenloop en/ of botsing van grondrechten, bijvoorbeeld van het recht op eerbiediging van het familie- en gezinsleven van beide leden. In zulke gevallen zal het belang van het kind prevaleren. Als er sprake is van een samenloop of botsing van belangen van de gedetineerde vrouw en haar kinderen, zal nagegaan moeten worden hoe de overheid in zulke gevallen moet optreden. Het recht op eerbiediging van het familie- en gezinsleven legt de overheid zowel een positieve als negatieve verplichting op als het gaat om de voortzetting van het de facto family life.¹⁰ Hierbij moet enerzijds door

⁹ Jacobson 2008, p. 378.

¹⁰ Wolleswinkel 1997, p. 289.

overheidsingrijpen concrete voorzieningen en randvoorwaarden gecreëerd worden om het familieleven in stand te houden, terwijl zij anderzijds tot onthouding van inmenging en bescherming is.

Uit het onderzoek ‘Gevangenen in moederschap’ kwam naar voren dat de juridische fundering voor verdachten en veroordeelden met zorgverplichtingen besloten ligt in artikel 8 EVRM, juncto art. 2, 3 en 9 VN-Kinderverdrag en de artikelen 4 en 5 van het VN-Vrouwenverdrag. Uit art. 8 EVRM kan de positieve verplichting van de overheid afgeleid worden om haar inbreuken op het ‘family life’ principe tot een minimum te brengen en maatregelen te treffen die leiden tot herstel van de band of hereniging met de ouders of verzorgers.¹¹

Alle overheidsmaatregelen van enig openbaar gezag met als oogmerk of gevolg het familie- en gezinsleven te beïnvloeden, onafhankelijk de wil van het gezin, of enig verzoek van tussenkomst, worden als inmenging in het familieleven beschouwd, die gerechtvaardigd moeten zijn op grond van lid 2 artikel 8 EVRM.¹²

Proportionaliteit en subsidiariteit moeten in iedere fase van het strafproces toegepast worden, wanneer overheidsmaatregelen ingrijpende gevolgen kunnen hebben voor het familieleven. Hierbij spelen enerzijds de inhoud van de feitelijke zorg en het belang van het kind een rol, anderzijds de ernst van het delict en de veiligheid van de samenleving.¹³

Het recht op eerbiediging van het familie- en gezinslevens beschermt immers de vrijheid van ouders om hun kinderen op te voeden zonder willekeurige bemoeienis van derden, in het bijzonder de overheid. Daarnaast moet op grond van artikel 3 IVRK het belang van het kind allereerst overwogen worden bij alle beslissingen die kinderen betreffen.

1.6. Het belang van het kind

Het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK) werd op 20 november 1989 door de Verenigde Naties afgekondigd. Het Verdrag bevat 54 artikelen met afspraken over kinderen en jongeren tot en met 18 jaar. Op grond van artikel 1 IVRK wordt onder een kind verstaan ‘ieder mens jonger dan 18 jaar’. Zij vallen onder de directe werking van het verdrag totdat zij de meerderjarigheid hebben bereikt. Suriname heeft het kinderrechtenverdrag geratificeerd,

¹¹ Wolleswinkel 1997, p. 284.

¹² de Bruijn-Lückers 1994, p. 101.

¹³ Wolleswinkel 1997, p. 284.

maar nog niet geïmplementeerd in de nationale wetgeving. Volgens Surinaamse wetgeving zijn jongeren vanaf 21 jaar meerderjarig.

Artikel 3 lid 1 IVRK:

Bij alle maatregelen betreffende kinderen, ongeacht of deze worden genomen door openbare of particuliere instellingen voor maatschappelijk welzijn of door rechterlijke instanties, bestuurlijke autoriteiten of wetgevende lichamen, vormen de belangen van het kind de eerste overweging.

In alle gevallen die kinderen betreffen, moet het belang van het kind centraal staan. Ook in gevallen waarbij het recht op familie- en gezinsleven van kinderen met veroordeelde moeders bedreigd wordt.

Wanneer een moeder met kinderen veroordeeld wordt tot gevangenisstraf, worden de rechten van zowel de moeder als haar kind uit hoofde van artikel 8 EVRM bedreigd.¹⁴ Wanneer de vrijheidsstraf betreft een moeder met een minderjarig kind is de rechter verplicht de belangen van het kind in overweging te nemen, alvorens te beslissen dat de ernst van het feit de scheiding van moeder en kind rechtvaardigen.¹⁵

Om het belang van het kind af te wegen, zou de rechter moeten onderzoeken of de verdachte vrouw een moeder is en ook de primaire verzorgster van het gezin. Indien de beklaagde de primaire verzorger is zal de rechter de impact van de veroordeling op het kind en het belang van het kind in overweging moeten nemen.¹⁶ Artikel 9 IVRK bepaalt dat kinderen en ouders niet gescheiden mogen worden van elkaar, tenzij de scheiding noodzakelijk is en volgens de procedures geschiedt.

¹⁴ <https://publications.parliament.uk/pa/jt201719/jtselect/jtrights/1610/full-report.html>, 6 augustus 2020.

¹⁵ idem

¹⁶ idem

2. Penitentiaire wet- en regelgeving

In dit hoofdstuk worden de diverse penitentiaire regelgeving in Suriname geanalyseerd. Hierbij wordt onderzocht in hoeverre de bepalingen betrekking hebben op het recht op familie- en gezinsleven. Eveneens wordt nagegaan of er bepalingen zijn die specifiek gericht zijn op bescherming van het recht op familie- en gezinsleven van de gedetineerde vrouwen. Daarnaast wordt nagaan als het belang van het kind in zulks gevallen gaat prevaleren of volgens de wet in overweging genomen wordt. Tot slot wordt het gevangeniswezen kort omschreven.

2.1. Grondslag

De Grondwet bepaalt in Art. 16 dat een ieder recht heeft op persoonlijke vrijheid en veiligheid. Beroving van persoonlijke vrijheid kan niet anders, dan op gronden en volgens procedures bij wet bepaald. Artikel 16 lid 3 G.W. bepaald dat een ieder die van zijn vrijheid beroofd is, recht heeft op een menswaardige behandeling. De Grondwet schept de wettelijke verplichting van de staat om wetgeving die het recht op vrijheid van mensen beperkt, te garanderen.

Het Wetboek van Strafrecht legt voorts de grondslag voor het Surinaams detentierecht. Zo bepaald artikel 14 lid 1 Sr. dat *“Bij of krachtens wet worden regels gesteld ten aanzien van de tenuitvoerlegging van vrijheidsstraffen en vrijheidsbenemende maatregelen”*.

Deze regels betreffen in elk geval de aanwijzing en de bestemming van inrichtingen bestemd voor deze tenuitvoerlegging, de selectie van de personen ten aanzien van wie de tenuitvoerlegging van de voornoemde straffen en maatregelen plaatsvindt voor de inrichtingen, het beheer van de inrichtingen en het toezicht daarop, het regime in de inrichtingen.

Andere bronnen van het Surinaams detentierecht zijn geregeld in de Wet Penitentiaire Inrichtingen en Huizen van Bewaring S.B. 2020 no. 27, het Penitentiair Besluit (PB) G.B. 1973 no. 54, Reglement Penitentiaire Inrichtingen (RPI) en Huishoudelijke reglementen (HHR) van de penitentiaire inrichtingen.

In de volgende paragrafen worden de Wet Penitentiaire Inrichtingen en Huizen van Bewaring en het Penitentiair Besluit geanalyseerd. De Reglement Penitentiaire Inrichtingen en Huishoudelijke reglementen van de Centrale Penitentiaire Inrichting Santo Boma mochten voor dit onderzoek niet

beschikbaar gesteld worden, omdat de regelingen nog in het herzieningsproces waren en vrees voor mensenrechtenschendingen door de overheid.

2.2. Wet Penitentiaire Inrichtingen en Huizen van Bewaring

‘Bij de inwerkingtreding van de Wet Penitentiaire Inrichtingen en Huizen van Bewaring is de Wet Delinquentenzorg (S.B. 1979 no. 21, zoals laatstelijk gewijzigd bij S.B 1989 no.97) ingetrokken. De Wet Delinquentenzorg heeft als basis gediend voor het herzieningsproces dat in 2019 is afgerond, waarbij ook het Penitentiair Besluit, het Reglement voor het Korps Penitentiaire Ambtenaren en het Reglement Penitentiaire Inrichtingen betrokken waren’ Aldus de Memorie van Toelichting. In de Wet Penitentiaire Inrichtingen en Huizen van Bewaring zijn de beginselen inzake de inrichting, de bestemming, het beheer en toezicht op penitentiaire inrichtingen en huizen van bewaring opgenomen, zoals art. 14 WvSR voorschrijft.

2.2.1. Huizen van Bewaring en Penitentiaire Inrichtingen

In Artikel 5 worden de inrichtingen onderverdeeld in Penitentiaire Inrichtingen en Huizen van Bewaring. Artikel 6 geeft de bestemming van de inrichtingen aan.

De Penitentiaire Inrichtingen zijn bestemd voor de tenuitvoerlegging van gevangenisstraf en de Huizen van Bewaring zijn bestemd voor:

- de tenuitvoerlegging van bevelen van in verzekeringstelling, bewaring, gevangenneming en gevangenhouding,
- de tenuitvoerlegging van principale en vervangende hechtenis,
- de opname van alle andere personen, aan wie krachtens rechterlijk bevel of door het openbaar gezag rechtens de vrijheid is ontnomen, voor zover geen andere plaats voor hen is bestemd,
- verblijf van doortrekkende gevangenen en andere onder verzekerde bewaring vervoerd worden de personen.

2.2.2. Differentiatiestelsel

Het differentiatiestelsel regelt de verschillende inrichtingen en de beveiligingsniveaus van de inrichtingen (zeer beperkt; beperkt; normaal; uitgebreid; extra beveiligd). Mannen en vrouwen worden als regel in verschillende inrichtingen ondergebracht. De minister van Justitie en Politie

bepaalt ten aanzien van elke inrichting of afdeling de mate van beveiliging en wijst de inrichtingen aan waarin samen met een veroordeelde ouder (moeder) kinderen kunnen worden ondergebracht en bestemt inrichtingen voor de onderbrenging van gedetineerden die een bijzondere opvang nodig hebben. Voor de opnemings van vrouwelijke gedetineerden moet volgens Artikel 9 afzonderlijke inrichtingen of afdelingen aangewezen worden. Voorts moet een afzonderlijke inrichting of een gedeelte aangewezen worden voor de detentie van jeugdigen, verslaafden en personen die psychische begeleiding of behandeling nodig hebben.

2.2.3. Arbeid en andere activiteiten

De Wet Penitentiaire Inrichtingen en Huizen van Bewaring stelt in art 30 deelname aan arbeid verplicht voor de tot gevangenisstraf veroordeelde delinquent en de gedetineerden in voorlopige hechtenis. Ze zijn verplicht de arbeid zowel in als buiten de inrichting naar behoren te verrichten. De huidige wet schrijft voor dat de arbeid zoveel mogelijk aangepast wordt aan de in de vrije maatschappij verrichte arbeid en mede dienstbaar zal worden gemaakt voor de ontwikkeling van de vakbekwaamheid. De gebruikelijke arbeidstijden en arbeidsrichtlijnen worden in de inrichtingen zoveel mogelijk gehanteerd.

Volgens art 31 van de wet kunnen werkzaamheden worden verricht voor de overheid, particulieren en private rechtspersonen. Deze werkzaamheden kunnen slechts plaatsvinden, indien de gedetineerde zich vrijwillig daarvoor opgeeft. Deze tewerkstelling vindt slechts plaats tegen betaling aan de staat van het gebruikelijke loon voor soortgelijke arbeid in de vrije maatschappij. Krachtens Art 32 kan aan de gedetineerden een beloning, prestatietoeslag of een andere beloning voor bijzondere of langdurige arbeid toegekend worden. Buiten de arbeidsuren kunnen de gedetineerden gebruik maken van de in de inrichting aangewezen onderwijsmogelijkheden. Deze zijn aanvullend lager onderwijs, vakonderwijs of andere vormen van onderwijs.

2.2.4. Gezondheidszorg

De wet kent onder artikel 38 gedetineerde het recht toe op geneeskundige, geestelijke en sociale zorg. De minister van Justitie en Politie is belast met de zorg van geneeskundige diensten ten behoeve van de gedetineerden. In geval van ernstige ziekte kunnen de gedetineerden naar een

ziekeninrichting worden overgebracht. Daar kunnen ze op eigen kosten of op rekening van de staat worden verpleegd.

Ook biedt de wet in artikel 39 gedetineerden de gelegenheid tot godsdienstige belijdenis op zodanige wijze dat ze in da gelegenheid worden gesteld datgene te doen, wat door de godsdienstige gemeenschap waartoe zij behoren wenselijk wordt geacht. Verder mag de gedetineerde niet verplicht worden tot hetgeen in strijd is met zijn/haar godsdienstige opvattingen.

De sociale verzorging van de gedetineerden is opgenomen in artikel 41 van de wet. Dit artikel bepaalt dat de niet voor arbeid bestemde uren besteed worden aan de bevordering van de ontwikkeling en ontspanning van de gedetineerden.

Tevens moet het Korpshoofd oplossingen zoeken voor maatschappelijke moeilijkheden tijdens detentie of de omstandigheden die in verband staan met het plegen van het strafbare feit.

Overeenkomstig artikel 37 is de staat belast met de voeding en kleding van de gedetineerde. Daarnaast moet de directeur zorg dragen voor het onderhoud van de inrichting en moet erop worden toegezien dat de gedetineerden hun lichaam, kleding en slaapgelegenheid in zindelijke staat houden.

Naar het mij voorkomt laten de geneeskundige, geestelijke en sociale verzorging van gedetineerde in de praktijk nogal wat te wensen over. Ik kom tot deze gevolgtrekking na gesprekken met gedetineerde vrouwen, observaties in de penitentiaire inrichtingen en het penitentiair beleid in het algemeen. Opmerkelijk is dat de gedetineerde vrouwen onvoldoende geestelijke en sociale verzorging krijgen. In Hoofdstuk 3 wordt uitgebreid hierop ingegaan.

2.3. Penitentiair Besluit

Het Penitentiair Besluit (S.B. 1981 no. 63), trad op 1 juni 1973 in werking. Dit staatsbesluit regelt, volgens de Memorie van Toelichting, de organisatie en het beheer van de inrichtingen, de algemene voorschriften voor de penitentiaire ambtenaren, de rechten en plichten van de gedetineerden en de penitentiaire ambtenaren en de hiërarchische verhouding van de rangen van de penitentiaire ambtenaren. Verder worden in het Penitentiair Besluit ook orde en tucht, arbeid en onderwijs, geneeskundige verzorging en andere voorschriften zoals briefwisseling en klachtrecht geregeld

Het Penitentiair Besluit bevat veel overeenkomstige bepalingen met de Wet Penitentiaire Inrichtingen en Huizen van Bewaring. Het recht op arbeid, onderwijs, geneeskundige verzorging,

beleid van de inrichtingen en opnemings in de inrichtingen zijn van overeenkomstige toepassing in de Wet Penitentiaire Inrichtingen en Huizen van Bewaring met hetzelfde oogmerk.

In deze paragraaf wordt slechts ingegaan op de behandeling van gedetineerden, het aanwenden van geweld en de opnemings van kinderen.

Behandeling gedetineerden

Volgens art. 25 Penitentiair Besluit zijn de penitentiaire ambtenaren verplicht de gedetineerden met menslievendheid, rechtvaardigheid en gepaste gestrengheid te behandelen, zoals artikel 16 Grondwet voorschrijft. Dit is tevens een internationale verplichting voortvloeiend uit artikel 10 van het BUPO-verdrag. Elke behandeling die mensonterend is en gevoelens van haat en wrok opwekken ten opzichte van de gedetineerden, is verboden.

Het aanwenden van geweld

Het opleggen van straffen en het gebruik van geweld is alleen toegestaan krachtens wettelijke regelingen. Volgens Art. 28 Penitentiair Besluit is het gebruik van geweld door een penitentiaire ambtenaar tegen een gedetineerde alleen toegestaan, indien hij zijn te vervullen taak of doel niet op een ander manier kan bereiken. In mijn perceptie moet het gebruik van geweld geschieden met inachtneming van proportionaliteit en evenredigheid. Het gebruik van geweld is dus aan wettelijke beperkingen onderworpen, namelijk:

- Artikel 29 PB: Het geweld mag de perken van redelijkheid en matigheid niet te buiten gaan.

De penitentiaire ambtenaar moet het risico, vóór het aanwenden van geweld zoveel mogelijk beperken. Ten aanzien van vrouwen, kinderen, bejaarden, invaliden of andere personen moet er een andere maatstaf dan in het algemeen van toepassing is, aangelegd worden. Toch kwam tijdens dit onderzoek ter sprake dat de gedetineerde vrouwen zonder grondige redenen slachtoffers worden van geweld en onmenselijke behandeling door de penitentiaire ambtenaren. Voordat tot het aanwenden van geweld wordt overgegaan, moet een duidelijke waarschuwing worden gegeven, tenzij de omstandigheden dit niet toelaten.

Het gebruik van een vuurwapen tegen personen en tegen vervoermiddelen, waarin personen zich bevinden, is slechts geoorloofd, indien het vuurwapen gebruikt wordt voor noodzakelijke verdediging van eigen of een anders lijf, eerbaarheid of goed tegen ogenblikkelijke

wederrechtelijke aanranding; tot het aanhouden van een gedetineerde, die zich door vlucht of anderszins aan zijn rechtmatige vrijheidsbeneming tracht te onttrekken of heeft onttrokken.

2.3.1. Opneming van kinderen

Art.42 PB bepaalt dat met gedetineerden kunnen worden opgenomen kinderen, die niet van de moeder kunnen worden gescheiden. Deze kinderen, alsook in de inrichting geboren kinderen worden zo snel mogelijk verwijderd.

De opneming van kinderen door de moeder in de gevangenis is bij wet toegestaan. In Suriname vormen, naar mijn mening, moeders die van hun jonge kinderen worden gescheiden, een over het hoofd geziene groep. Alhoewel de opneming van kinderen bij wet is toegestaan, komt het in de Surinaamse gevangenispraktijk zelden voor dat kinderen, die niet gescheiden kunnen worden van hun moeder, opgenomen worden in de gevangenis tijdens haar detentie. Het huidige gevangenisbeleid is niet geconcentreerd op dit vraagstuk en er zijn weinig cijfers en onderzoek omtrent dit problematiek. In de penitentiaire inrichting Santo Boma worden niet eens cijfers of data bijgehouden van de gedetineerde vrouwen, die aantonen hoeveel van de vrouwen moeder zijn, hoeveel kinderen ze hebben en of ze verzorger zijn van hun kinderen.

Het is onduidelijk wat de wetgever bedoeld met ‘kinderen die niet gescheiden kunnen worden van hun moeder’. Gaat het in dit geval om pasgeboren baby’s, zuigelingen, peuters, kleuters of kinderen tot en met 5 jaar? Ik denk dat het gaat om pasgeborenen en baby’s van 4 tot en met 5 maanden, die nog afhankelijk zijn van de zorg van de moeder

Indien de wetgever toelaat kinderen op te nemen in de penitentiaire inrichting, vind ik het hoogst gewenst dat er een speciale afdeling in de inrichting wordt aangewezen waar moeders met kinderen kunnen worden ondergebracht. De penitentiaire inrichting Santo Boma beschikt niet over aparte afdelingen voor moeders met kinderen. Volgens de gedetineerde vrouwen/moeders in CPI Santo Boma is van toepassing van Artikel 42 van het Penitentiair Besluit dus geen sprake.

2.4. Het gevangeniswezen

Het gevangeniswezen is een zorgplicht van de centrale overheid en valt onder de algemene leiding van het Ministerie van Justitie en Politie (Art. 9 lid 1 Wet Delinquentenzorg (WD)).

Dit departement is onder andere belast met de handhaving van de fundamentele mensenrechten en vrijheden, de sociale rechtshulp, het beleid ten aanzien van gedetineerden, de inwendige staatsveiligheid en de handhaving van de openbare orde en rust. Het is verder verantwoordelijk voor de huisvesting van gedetineerden en het voorbereiden van deze personen op de terugkeer in de samenleving.

De Hoofdafdeling Delinquentenzorg is onderdeel van het Ministerie van Justitie en Politie, belast met het gecoördineerd uitvoeren van alle werkzaamheden (zowel de preventieve als de curatieve zorg en nazorg) die met de criminele politiek in verband staan.

Onder criminele politie wordt verstaan het geheel van door de overheid nagestreefde en/of toegepaste middelen ter voorkoming, beperking en bestrijding van criminaliteit.

Samen met het Korps Penitentiaire Ambtenaren (KPA) wordt gewerkt aan een verantwoorde terugkeer van de gedetineerden in de samenleving. Het KPA is de dienst die belast is met de bewaking en resocialisatie van de gedetineerden (Art. 1 jo. Art. 14 PB). De gevangenen die vallen onder de Hoofdafdeling Delinquentenzorg zijn onder andere:

- de Penitentiaire Inrichting aan de Duisburglaan
- de Penitentiaire Inrichting te Santo Boma
- de Penitentiaire Inrichting te Hazard (Nickerie)

Het gevangeniswezen is een dienst die centraal geleid wordt, maar heeft inrichtingen over het hele land. De dagelijkse leiding van elke inrichting berust volgens de wet bij de directeur (Art. 13 PB). De directeur voert al zijn taken uit op aanwijzingen van het diensthoofd.

2.4.1. Centrale Penitentiaire Inrichting Santo Boma

Mannen en vrouwen moeten in afzonderlijke instellingen onderbracht worden. In inrichtingen die zowel mannen als vrouwen ontvangen, moeten de afdeling voor vrouwen geheel gescheiden worden. Voor de opnemings van vrouwen moet volgens Art. 6 Wet Penitentiaire Inrichtingen en Huizen van Bewaring een afzonderlijke inrichting of een gedeelte daarvan worden aangewezen. Tot heden zijn er 2 locaties waar vrouwelijke gedetineerden worden onderbracht. De CPI te Santo Boma bevat een afgescheiden vrouwenafdeling en in het Politiecellenhuis Geyersvliet worden in de praktijk vrouwen ondergebracht. Formeel zijn gedetineerden degenen op wie de Wet penitentiaire inrichtingen en huizen van bewaring van toepassing is en het daarop steunende Penitentiair Besluit.

De Centrale Penitenciaire Inrichting Santo Boma wordt als een halfopen inrichting beschouwd.

De CPI bestaat uit 5 afdelingen:

- de Afdeling Oud Huis van Bewaring met een capaciteit van 120 cellen;
- de Vrouwenafdeling met een capaciteit van 40 één persoonscellen en 3 strafcellen;
- de Jeugdafdeling (JOG) met een capaciteit van 30 tweepersoonskamers en 2 strafcellen;
- de Afdeling 'KAT' Kantoor en Arbeidstherapie, bestaande uit 12 paviljoenen van 15 éénpersoonskamers en 12 strafcellen. Elk paviljoen heeft 2 badkamers en 2 toiletten.
- de Afdeling voor de zieken. De ziekenzaal bestaat uit 2 grote zalen van 4 personen en 5 éénpersoonskamers (voor degenen, die om medische redenen in isoleerkamers geplaatst moeten worden).

Vrouwenafdeling Santo Boma

De vrouwenafdeling in CPI Santo Boma is een afzonderlijk gedeelte van de CPI bestemd voor de opnemering van veroordeelde vrouwen. Volwassen vrouwen en jeugdige meisjes worden samen op de vrouwenafdeling ondergebracht. De afdeling bevat een capaciteit van 45 vrouwen. De vrouwenafdeling valt onder de algemene leiding van het diensthoofd. De gedetineerden vrouwen staan alleen onder begeleiding en toezicht van vrouwelijke penitenciaire ambtenaren. Dit is door de leiding zelfs bepaald om bepaalde dingen te voorkomen. Krachtens art. 34 PB mogen de vrouwelijke gedetineerden niet door het mannelijk personeel onderzocht worden bij opnemering in de inrichting.

2.4.2. Huishoudelijke reglementen en mensenrechtenschendingen

De Reglement Penitenciaire Inrichtingen en Huishoudelijke reglementen van de Centrale Penitenciaire Inrichting Santo Boma mochten voor dit onderzoek niet beschikbaar gesteld worden, omdat de regelingen nog in het herzieningsproces zijn en vrees voor mensenrechtenschendingen door de overheid. De mensenrechtenschendingen die kunnen plaatsvinden zijn opgenomen in diverse internationale bepalingen en hebben onder andere betrekking op het beginsel van minimale beperkingen. Dit beginsel houdt in dat een gedetineerde aan geen andere beperkingen onderworpen wordt dan die welke noodzakelijkerwijs inherent zijn aan de vrijheidsbeneming.

Artikel 7 van het IVBPR verbiedt foltering en wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing van mensen. In artikel 10 lid 1 IVBPR staat dat alle personen die van hun vrijheid beroofd zijn, recht hebben op een menselijke en waardige behandeling. Uit artikel 10 lid 3 IVBPR volgt dat het gevangenisstelsel dient te voorzien in een behandeling die in de eerste plaats is gericht op heropvoeding en reclassering. Daarnaast bepaald de Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (SMR) minimumregels met betrekking tot de behandeling van gedetineerde. Hierbij valt te denken aan regels over de verblijfsruimte, voeding, medische verzorging, disciplinaire straffen en contact met de buitenwereld.¹⁷ Door het in acht nemen van de regels kunnen mensenrechtenschendingen voorkomen worden.

¹⁷ <https://www.commissievantoezicht.nl/dossiers/internationale-wetgeving/gedetineerden/>. 22 oktober 2021

3. Analyse van de resultaten

In dit hoofdstuk is een methodische verantwoording van het onderzoek afgelegd. Allereerst wordt de methodische karakterisering beschreven, waarbij de methoden van onderzoek, doelgroep en onderzoeksprocedure worden omschreven. Aansluitend vindt de beschrijving van de data-analyse van het onderzoek plaats, de toetsing van theorie, wetgeving en realiteit. Hierbij wordt beoordeeld in hoeverre de penitentiaire wetgeving praktische invulling geeft aan het recht op familielevens van gedetineerde vrouwen. Deze controle wordt geanalyseerd, waarbij gelet wordt op de juridische status van gedetineerde vrouwen en het beleid ten aanzien van vrouwen.

3.1. Methodische karakterisering

Dit verslag is het resultaat van een kwalitatief onderzoek. Door middel van literatuurstudie is ten eerste onderzocht wat er allemaal bekend is over het recht op eerbiediging van het familie- en gezinsleven. Hierbij zijn verschillende kernbegrippen en vraagstukken geanalyseerd, zoals bronnen, toepassing, bescherming van het recht op family life en de definitie van het begrip. Literatuuronderzoek is vooral gericht op het verkrijgen van theoretische kennis over een begrip of onderwerp, terwijl deskresearch wordt gebruikt voor het verzamelen van feitelijke gegevens en bestaande onderzoeksdata ter beantwoording van de verklarende onderzoeksvragen. Voorbeelden van deskresearch zijn de universiteitsbibliotheek, wetten en verdragen, Google en wetenschappelijke internetbronnen, besluiten en andere regelingen die vallen onder de penitentiaire wetgeving en het recht op familie- en gezinsleven. Daarnaast is gebruik gemaakt van diverse rapporten van onder andere de UNCHR, De Nationale Assemblee, het Nationaal Resocialisatie Plan en documenten van het UNODC.

3.2. Onderzoeksgroep en onderzoeksmethode

Voor het mogen verrichten van onderzoek in de penitentiaire inrichtingen is vooraf schriftelijke toestemming van het Ministerie van Justitie en Politie vereist. Na opvolging van de procedurele regels werd toestemming verkregen om op de Vrouwenafdeling van de Penitentiaire Inrichting Santa Boma onderzoek te verrichten. De leidinggevenden van de Vrouwenafdeling deden een beroep op de gedetineerden vrouwen om een bijdrage te leveren aan het aanstaande onderzoek.

Drie vrouwen hebben hieraan gehoor gegeven. Voorafgaand aan het onderzoek is nadrukkelijk verzocht om vijftien gedetineerde vrouwen, twee leidinggevend en twee penitentiaire ambtenaren te mogen interviewen. Uiteindelijk zijn in totaal drie interviews afgenomen.

3.3. Analyse van het onderzoek

De interviews werden afgenomen met als doel om na te gaan in hoeverre de gedetineerde moeder in de gelegenheid gesteld wordt om als zodanig te functioneren voor haar minderjarige kinderen. Daarbij werd het gevangenisbeleid met betrekking tot belang van de moeders onderzocht en het recht op familie- en gezinsleven getoetst. Tijdens de interviews zijn de volgende elementen onderzocht:

- zorgtaak en zorgplicht van de vrouw als moeder en verzorger van haar minderjarige kinderen;
- het gevangenisbeleid ten opzichte van de gedetineerde vrouw;
- de belangstelling van de gedetineerde vrouwen voor het recht op familie- en gezinsleven;
- de gevolgen van detentie voor zowel de gedetineerde moeder als de achtergelaten kinderen;
- contact-, verlof- en bezoeksregeling voor gedetineerde vrouwen met minderjarige kinderen;
- rechtspositie van de gedetineerde vrouw.

Door bovengenoemde elementen door middel van een semigestructureerd interview te onderzoeken, bestond er genoeg ruimte tot doorvragen en werd gedetailleerde en waardevolle data verkregen.

3.4. Leef- en woonomstandigheden

Deze paragraaf heeft als doel een beeld te creëren van de leef- en woonomstandigheden van de gedetineerde vrouwen op de vrouwenafdeling te CPI Santo Boma. Hierbij worden slechts de resultaten kort opgenoemd. Uit het onderzoek zijn de volgende problemen aan het licht gekomen:

- Slechte sanitaire voorzieningen: de meeste toiletten op de vrouwenafdeling zijn defect. De vrouwen moeten emmers water naar de badkamer dragen om te baden, omdat de douches defect zijn.
- Er vindt geen voedselverstrekking plaats, waardoor de vrouwen moeten betalen om te koken;

- De vrouwen worden onmenselijke behandeld en moeten vaker mishandeling, belediging en onnodige of onschuldige straffen ondergaan;
- Geen recht van spreken en vrije meningsuiting,
- Resocialisatie- en ontwikkelingsprojecten worden nauwelijks georganiseerd.

3.5. Vrouwen in CPI Santo Boma

De Vrouwenafdeling te Santo Boma telde ten tijde van het onderzoek 18 veroordeelden vrouwen. Van hen hadden 13 biologische kinderen en 2 hunner hadden pleegkinderen. Van de 18 vrouwen waren 3 moeders bereid om deel te nemen aan dit onderzoek. Van de 3 veroordeelden vrouwen die hebben deelgenomen aan dit onderzoek zijn 2 de biologische moeder elk van 1 minderjarig kind en de andere vrouw is de moeder van 4 minderjarige pleegkinderen. Aangetekend wordt dat de moeders vóór detentie de primaire verzorgers waren van hun kinderen. Detentie heeft consequenties voor de moeder en haar minderjarige kinderen die zij achter laat. De vrouwen werden in de gelegenheid gesteld om aan te geven wat het recht op eerbiediging van het familie- en gezinsleven voor hen kan betekenen.

Een respondent gaf het volgende aan:

‘Familie geeft steun en dat zorgt ervoor dat we niet van elkaar vervreemden. Kinderen hebben ook niet het gevoel dat ze in de steek gelaten zijn. Het geeft je ook een goed gevoel als je ziet dat het goed gaat met je kind.’

Volgens een andere respondent zou het recht op eerbiediging van het familie - en gezinsleven een rustgevend gevoel kunnen opwekken, waardoor zij de periode in de gevangenis minder stressvol kan doorkomen.

‘Dat je de detentieperiode hierbinnen makkelijk kan doorlopen. Minder onrust van binnen als moeder en het zal bovenal kunnen helpen dat de schoolprestaties van het kind niet achteruitgaat. Dat ze met vriendjes en vriendinnetjes ook gezellig mee kan praten over haar mams. Het zal ons allebei, moeder in detentie en kind, goed doen.’

Verder kan het recht op familielevens zorgen voor minder financiële problemen.

‘Ik wil mijn kind elke week zien, maar ik kan niet door financiële problemen’.

Opmerkelijk was dat eerbiediging van dit recht een behoorlijke bijdrage kan leveren aan de mentale en psychische gesteldheid van zowel de gedetineerde vrouw als haar familie en kinderen.

3.6. Gevolgen van detentie

Uit het onderzoek zijn kunnen de volgende gevolgen omschreven worden:

- De relatie tussen de moeder en haar minderjarige kinderen raakt tijdelijk verstoord, waardoor zij een gebrek aan moederliefde hebben en zich in de steek gelaten voelen.
- Moeders die in de gevangenis terechtkomen, beleven gevangenschap zeer persoonlijk, waardoor hun fysieke en psychische gezondheid achteruitgaat. Ze ervaren gevangenschap met gevoelens van stress, schaamte en schuld.
- Het meest ingrijpend gevolg van detentie voor de moeders is de scheiding van hun kinderen; daardoor treedt er ineens verandering op in hun dagelijks leven. De gedetineerde moeders hebben beperkt tot geen zeggenschap meer in de opvoeding van de kinderen en van contact met de kinderen is er nauwelijks meer sprake.

Uit het interview met de vrouwen is gebleken dat moeders ondanks ze opgesloten zijn, inspraak willen in de opvoeding en verzorging van hun kinderen. Een respondent gaf aan ‘dat als de kinderen vaker langs konden komen en ze weer eens zouden wennen aan elkaar dan zou ze zo nog wel inspraak kunnen hebben’.

Verder heeft gevangenschap van een moeder financiële gevolgen, doordat zij afhankelijk worden van derden of van de overheid om arbeid te verrichten tegen betaling of een financiële steun van familie of vrienden.

De meeste gedetineerde moeders hebben hun kinderen niet op de hoogte gesteld van hun gevangenschap. Familieleden van deze vrouwen hebben hun minderjarige kinderen verteld dat hun moeder opgesloten is. Een gedetineerde moeder verteld dat haar zoon niet op de hoogte is van haar gevangenschap. Ze geeft aan dat “ze ver van huis is en haar zoon zo min mogelijk wil stressen”.

3.7. Bezoek- en contactregeling

De gevangenis biedt overigens geen speciale bezoekenregelingen voor kinderen. In de CPI Santo Boma is elke zaterdag bezoekdag, van 08.00 uur tot 12.00 uur. Kinderen mogen alleen met begeleiding van een volwassene op bezoek in de gevangenis komen. De gedetineerde moeders

zijn het oneens met deze regeling, omdat ze weinig tijd kunnen doorbrengen met hun kinderen. Volgens een gedetineerde moeder 'is er weinig tijd en gebrek aan privacy en lichamelijk contact is niet toegestaan'. Een andere moeder zei: 'Ik kan mijn kind één keer per maand zien voor maar 30 minuten. Ik moet dan mijn aandacht verdelen tussen mijn dochter en mijn man'.

Minderjarige kinderen hebben meestal een sterke band met hun moeder. In deze fase van hun leven is het noodzakelijk dat de moeder aanwezig is om het kind te begeleiden bij verdere groei en ontwikkeling in de maatschappij. In het navolgende worden enkele tekortkomingen en risico's aangehaald, die uit het onderzoek zijn gebleken:

- Emotionele gevolgen: de meeste kinderen van gedetineerde vrouwen ondergaan gevoelens van eenzaamheid, angst, verlegenheid en schaamte.
- Negatieve invloeden: door het gebrek aan goede opvoeding, begeleiding en leefsituatie zijn de kinderen eerder vatbaar voor negatieve invloeden.
- Slechte schoolprestaties: door onder andere slechte opvoeding en gebrek aan aandacht en controle gaan de schoolprestaties van de kinderen achteruit.
- Antisociaal gedrag: de kinderen zijn teruggetrokken en hebben een laag zelfbeeld.
- De gedetineerde moeders hebben beperkt tot geen contact met hun kinderen. De meeste gedetineerde moeders, zo blijkt uit interviews, hebben telefonisch contact met de kinderen, maar in beperkte mate. Meestal komen de kinderen ook niet op bezoek, omdat de gevangenis ver van huis is, of de verzorgers willen en kunnen de kinderen niet altijd op bezoek brengen. Een respondent gaf bijvoorbeeld aan dat haar kinderen in het buitenland wonen, waardoor ze hun moeder niet kunnen bezoeken in de gevangenis.

Conclusie en aanbevelingen

Conclusie

In dit onderzoek is gezocht naar de antwoord op de vraag: ***‘Wordt er in de penitentiaire wetgeving rekening gehouden met het recht op ‘family life’ bij de detentie van vrouwen?’***. Hiervoor is een kwalitatief uitgevoerd naar de rechtspositie van gedetineerde vrouwen in het licht van het recht op familie- en gezinsleven in zowel de Surinaamse penitentiaire wetgeving als het internationaal recht.

Uit de resultaten is gebleken dat het recht op familie- en gezinsleven haar grondslag vindt in diverse internationale bepalingen die overeen komen met elkaar. Dit recht is van kracht voor alle mensen, ongeacht hun status. Dus ook de gevangenen hebben recht op eerbiediging van het recht op familie- en gezinsleven. Echter, zal voor de toepassing van dit recht op gedetineerden moeders en minderjarige kinderen het belang van het kind prevaleren. Hierbij zal door overheidsingrijpen concrete voorzieningen en randvoorwaarden gecreëerd moeten worden, die leiden tot herstel van de band of hereniging met de ouders

Het onderzoekresultaat bij deze thesis heeft bij het toetsen van de penitentiaire wetgeving met betrekking tot het recht op family life het volgende aangetoond:

- Bij het herzieningsproces van de Surinaamse penitentiaire wetgeving, is het recht op familie- en gezinsleven niet in overweging genomen. De nieuwe wet Penitentiaire Inrichtingen en Huizen van Bewaring biedt geen waarborging van het recht op familie- en gezinsleven, omdat de wet geen artikelen bevat die geconcentreerd zijn op dit vraagstuk.
- Artikel 42 penitentiair besluit heeft wel betrekking op het recht op family life van gedetineerde moeders met kinderen. Volgens dit artikel bestaat de mogelijkheid om kinderen op te nemen met hun moeder in de gevangenis. Het opnemen van kinderen in de inrichting is wel maatschappelijk aanvaard, maar van praktische invulling van dit artikel is er geen sprake.

Uiteindelijk kan geconcludeerd worden dat de penitentiaire wetgeving geen effectieve en efficiënte invulling geeft ten aanzien van het recht op familie- en gezinsleven. Alhoewel artikel 42 penitentiair besluit wel betrekking heeft op dit recht, kan de wetgever dit artikel uitbreiden. Vandaar dat aanbevelingen gegeven worden in de volgende paragraaf.

Aanbevelingen

Uit het onderzoek is gebleken dat de huidige penitentiaire wetgeving geen effectieve en efficiënt invulling geeft aan het recht op eerbiediging van het familie- en gezinsleven van gedetineerde vrouwen met minderjarige kinderen. Daarom worden de volgende aanbevelingen gedaan voor verbeteringen:

a. Aanbevelingen voor wet- en regelgeving:

- De wetgever zal het recht op familie- en gezinsleven in overweging moeten nemen bij herziening van de penitentiaire wetgeving, zodat de wetten wel geconcentreerd zijn op dit vraagstuk. Hierbij kunnen wetten in materiële zin gemaakt worden, die onder andere concrete regels omtrent de werking, toepassing, inhoud, rechten en plichten van de inrichting en gedetineerde moeders, bescherming en het belang van het kind omvatten.
- Voor artikel 42 penitentiair besluit is het eventueel raadzaam dat er een specifieke regeling gemaakt wordt die dit artikel ondersteunen.
- Zorgen voor verbeterde praktische invulling van de wet.

b. Aanbevelingen voor de penitentiaire inrichting Santo Boma:

- Zorgen voor verbeterde contact- en bezoeksregelingen.
- Zorgen voor verbeterde bezoekmogelijkheden, door onder andere kindervriendelijke bezoekenruimtes.
- Zorgen voor verbeterde leef- en woonomstandigheden van de vrouwen.
- Zorgen voor pro- actieve begeleiding, onderwijs en resocialisatie.

Bronnenlijst

Literatuur

Atabay 2014

T. Atabay, *Handbook on Women and Imprisonment. 2nd edition, with reference to the United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non-custodial Measures for Women Offenders (The Bangkok Rules)*. New York: United Nations Publications 2014.

De Bruijn-Lückers 1994

M.L.C.C. De Bruijn-Lückers, *EVRM, minderjarigheid en ouderlijk gezag : "a whole code of juvenile law"*. Zwolle : W.E.J. Tjeenk Willink 1994.

Fair & Coyle 2018

H. Fair & A. Coyle, *A Human Rights Approach to Prison Management. Handbook for prison staff*. London: International centre for prison studies 2018.

Feller 2003

E. Feller. *Summary Conclusions. Family Unity*, Geneva: Cambridge University Press 2003.

Jacobson 2008

A. Jacobson, *Human Rights monitoring*. Leiden: Martinus Nijhof Publishers 2008.

Kelk 1988

C. Kelk, *Kort begrip van het detentierecht* . Nijmegen: Ars Aequi Libri 1988.

Kelk e.a. 1979

C. Kelk e.a., *Achter slot en grendel*. Brussel: Samson uitgeverij 1979.

Kleijkamp 1999

G. Kleijkamp, *Family Life and Family Interests. A Comparative Study on the Influence of the European Convention of Human Rights on Dutch Family Law and the Influence of the United States Constitution on American Family Law*. London: Kluwer Law International Ltd. 1999.

Rutenfrans 1989

C.J.C. Rutenfrans, *Criminaliteit en sexe*. Arnhen: Quoda Quint bv 1989.

Wolleswinkel 1997

R. Wolleswinkel, *Gevangen in moederschap. Gedetineerde vrouwen en het recht op family life*. Deventer: Wolters Kluwer Nederland BV 1997.

Internet

<https://www.prisonstudies.org/country/suriname>, 7 augustus 2020.

<https://publications.parliament.uk/pa/jt201719/jtselect/jtrights/1610/full-report.html>, 6 augustus 2020.

Bijlage 1.

Vragenlijst gedetineerde moeders in CPI Santo Boma
Beste moeders,

Allereerst wil ik u hartelijk danken voor u deelname aan dit onderzoek. Ik ben rechten student aan de Anton de Kom universiteit van Suriname. Voor mijn afstudeerthesis doe ik een onderzoek naar het recht op familie leven tussen de gedetineerde moeders en haar minderjarige kinderen. Het doel van dit experiment is om te onderzoeken in hoeverre de gedetineerde moeder in de gelegenheid wordt gesteld door de overheid om te functioneren als ‘moeder’ voor haar minderjarige kinderen. De interviewvragen zijn bedoeld voor gedetineerd vrouwen met minderjarige kinderen. De resultaten worden gebruikt om een duidelijk beeld te krijgen over wat de wet en het beleid in de penitentiare inrichtingen heeft geregeld omtrent het familieleven van de gedetineerde moeder en zal verder verwerkt worden in de thesis.

Het duurt ongeveer 15 tot 20 minuten om de vragen te beantwoorden en verder is de vragenlijst anoniem. Bevat 15 vragen, bestaande uit 5 meerkeuze vragen en 10 openvragen.

Vragenlijst gedetineerde vrouwen

1. Heeft u minderjarige kinderen ?

ja, hoeveel kinderen ?	
Nee	

2. Wie was belast met de opvoeding en verzorging van de kinderen voor detentie ?

Moeder	
Pleeggezin	
Vader	

Grootouders	
Familie (Tantes, Ooms, broers of zussen)	
Vrienden	
Internaat	

3. Wie is belast met de opvoeding en verzorging van de kinderen tijdens uw detentie ?

- Pleeggezin
- Vader
- Familie
- Vrienden
- Internaat

4. Zijn de kinderen op de hoogte van uw gevangenschap ?

- Zoja, hoe zijn ze te weten gekomen ?

- Nee, waarom niet ?

5. Wat zijn de gevolgen van detentie voor een gedetineerde moeder ?

- Verandering van het alledaagse leven
- Stress, schaamte en schuld
- Financiële gevolgen

- Minder contact met het kind
- Beperkte tot geen zeggenschap in de opvoeding van het kind
- Anders,.....
.....

6. Wat zijn de gevolgen voor kinderen wanneer hun moeder opgesloten is ?

- Eenzaamheid en angst
- Verlegenheid en schaamte
- Antisocialgedrag / gedragsproblematiek
- Vatbaar voor mishandeling of misbruik
- Slechte schoolprestaties
- Kinderarbeid
- Steeds andere woon en –leefomgeving
- Gebrek aan moederliefde
- Anders,.....
.....

7. Heeft u contact met de kinderen tijdens uw gevangenschap ?

- Zoja, op welke manier ?
- Nee, waarom heeft u geen contact ?

8. Komen de kinderen op bezoek ?

- Ja, hoe komen ze op bezoek ?

- Nee, waarom komen ze niet op bezoek ?

9. Bent u tevreden met de bezoeksregelingen van de gevangenis ?

- Ja

- Nee, waarom niet ?

10. Zou u, ondanks u opgesloten bent, inspraak willen in de opvoeding en verzorging van de kinderen ?

11. Heeft u behoefte aan de volgende verlofregelingen?

- Zwangerschapsverlof / ouderschapsverlof
- Byzonderverlof
- Verlofdagen

12. Vind u dat het recht op familie leven ook in de gevangenis beschermd moet worden ?

zoja, waarom ?	
nee, waaom niet ?	

13. Wat voor betekenis kan het recht op familie leven hebben voor de gevangenis ?

14. Wat vind u van het gevangenisbeleid en structuur ?

15. Heeft u enkele aanbevelingen omtrent het verbeteren van de rechtspositie van de gedetineerde vrouw?